

ENNEMUISTSED
JUTUD

REINUVADER

REBASEST

ERNST PETERSON-SÄRGAVA

ENNEMUISTSED JUTUD
REINUVADER REBASEST

Redigeerinud ja saatesõna kirjutanud Risto Järv
Pildid joonistanud ja kujundanud Katrin Ehrlich

ERNST PETERSON-SÄRGAVA

ENNEMUISTSED
JUTUD

REINUVADER
REBASEST

Väljaande ettevalmistamist ja väljaandmist on toetanud
Haridus- ja Teadusministeerium (IUT22-4),
Euroopa Liit Euroopa Regionaalarengu Fondi kaudu
(Eesti-uuringute Tippkeskus) ning Eesti Kultuurkapital.

Korrektuur: Mairi Kaasik

Pildid ja kujundus © Katrin Ehrlich

© Eesti Kirjandusmuuseum, 2019

Trükk: Tallinna Raamatutrükikoda

ISBN: 978-9949-677-01-6

EKM Teaduskirjastus
Tartu 2019

◆ HAKATUSEKS ◆

Armsad olid mulle need õhtud, mil isa meile ennemuistseid jutte puhus, meid sülle võttis, põlvedel sõidutas, härjapilli löi, hüpatas ja mängitas, – armsad olid nad! Puhus siis isa meile lugusid kõiksugustest imelikest ja igapäevastest juhtumustest, huntidest ja karudest, rebastest ja tarkadest lindudest, heast ja halvast vennast, isesaagivaist saagidest, iseraiuvaist kirvestest, tuulest ja tormist ning tuhandest muust asjast.

Kuulasime siis vennaga hinge kinni pidades imejuhtumisi, panime inimeste ja loomade tarkust imeks ja küsisime isa käest: „Aga kuidas said loomad rääkida, nad ei oska ju kõnelda?”

Isa vastas naljatades: „Vanasti oli kõik teisiti. Siis olid kivid pehmed, ja linnud rääkisid, ja vesi põles”...Meie ei jõudnud head meelt pidada.

Isa aga laulis:

„Siis oli, siis oli, hellad vennad,
siis oli, kallid kaimukesed,
oli aga asju imelisi:

koerad kündsid, härjad hauksid,
koerad kündsid koppelissa,
härjad hauksid haavikussa!

Lammas läks laudile munele,
kanal olid kaksiktallekesed,
lehmal lauku täkukene ...

Toas oli tulbas sängisambaks,
kaevukook oli katlavinnaks.

Järved jooksid, jõed põlesid,
kerilauad keetsid leenta,
vokid vorste veeretasid,
lehmi sarvist lüpsetie.

Siga läks tööle, mõök oli vöölla,
kassid kandsid kannukseida,

liblika pea oli lumine,

kits läks killavooridega,

lambad laia aamidega,

konn aga kolmilla koormilla

Riia linna viina viima ...

Siis oli kirpu kilgi suurus,

ritsikas rebase suurus,

kesaparmu pardi suurus,

vana hunt oli härja suurus ...

Hiir siis istus, müts oli peas,

tõmbas tobi-piibukesta,

ajas juttu Harjumaasta,

tarka juttu Tartumaasta ...”

Ja siis hakkas alles päris jutt peale!

REBANE SAAB TAADI JA EIDEGA TUTTAVAKS

Elasid kord suure metsa äärses talus eite-taati. Neil oli kena tütar, pisikene Pillekene.

Palus pisikene Pillekene kord metsa marjule minna. Taat seisis vastu, aga kui Pill pisarsilmil palus ja lubas mitte sugugi kaugemale minna, muidu metsa ääres marju korjata, ja kui eit ka just vastu ei olnud, „et las laps lähed peale”, siis andis taat järele, ja Pill läks metsa, korv käes.

Päev hakkas juba õhtusse jõudma. Nutavad eite-taati: Pille pole!

Hirm ajab eidele highi otsaette; taadi süda väriseb: ehk on hunti hullu teinud, karu kuri kägistanud, rebane Pille rebinud! ...

Ei aidanud muud, kui läksid Pille otsima. „Pill, ae ... ae! ...” hüüdis eit heledasti. „Pill ... Pilleke ...” kutsus taadi hääl. Aga keda ei olnud, oli Pill! Kuulis karu, vana mesi-käpp, eide-taadi huikamist, muigas ja mõtles: „Oo, suutäis on hea!” ja kadus kõre poole.

Kuulis hunt eide-taadi hüüdu ja urises: „Ee-e, sellest saab hamba alla!” ja läks laane poole.

Kuulis rebane eide-taadi hädaldamist, – ja nagu ta on vana kaval loom, mõtles: „Aa, siin võib midagi teenida!” ning pistis padrikusse, et saba välkus.

Pill oli metsa ääres marju otsinud, suure noppimis-õhinaga läinud sügavasse metsa ja viimaks nii kaugemale, et enam tagasi ei osanud tulla! Hirm valdas Pille: hakkas teine jooksuma; jooksis, jooksis, jooksis, pillas marjad maha ja hakkas nutma. Nuttis nii, et silmad läksid punaseks. Sel ajal oli aga päike looja ja ilm videvikku läinud. Ei jäänud Pillel muud nõu järele, kui puu otsa ronida, et seal ööd mööda saata ja hommikul jälle uuesti teed otsima hakata.

Istus Pill suure männi harude vahel ja nuttis. Korraga – krabin! Pill vaatab maha: puu all seisab suur karvane karu, tõstab nina üles ja veab haisu.

„Mis sa nutad seal?” küsis karu jämeda häälega.

„Miks ma's pea nutma!” vastas Pill. „Läksin metsa marjule, eksisin ära ja nüüd ei oska enam koju minna!”

„Pole viga,” vastas karu, „tule alla, istu mu selga, ma viin su eide-taadi juurde. Nad juba otsivad sind!”

„Ei ma tule ühti,” vastas tütarlaps. „Kui nad otsivad, küll nad minu siis ka leiavad. Sul on väga karvane kasukas!”

Mõmisedes puged karu padrikusse. Pill hakkas eite-taati huikama.

Vaevalt oli karu kadunud, kui Pill jälle alt sammusid kuulis: kuivad oksad krabisesid ja praksusid. Ta vaatas: all hiilgasid kaks silma nagu hõõguvad söed. „See on hunt!” mõtles Pill, sest kodus oli ta kuulnud, et hundi silmad öösel sütena hiilgavat. Nii see ka oli.

„Mis sa huikad?” küsis hunt alt.

„Miks ma ei pea huikama!” vastas Pill. „Eite-taati on kaugel, ehk kuulevad mu hüüdu ja tulevad!”

„Tule alla, ma viin su enda seljas neile vastu!” seletas hunt.

„Ei ma tule ühti!” vastas Pill. „Küll nad juba kuulevad ja tulevad. Sul on väga terav selgroog!”

Hunt lõgistas hambaid ja hiilis metsa, ise aga mõtles: „Oota sa, oota!”

Pill hakkas uuesti huikama, ootas ja nuttis.

Mõne aja pärast kuulis Pill alt jälle tasast krabinat. Ta vaatas maha, – seal seisis vana Reinuvader, mahe ja naerune nägu ees, ja küsis imelahkesti: „Mis sa, pisike Pilleke, seal nutad?”

„Miks ei nuta,” kaebas Pill. „Tulin metsa marjule, eksisin ära – ja ma ei tea sugugi, kus on kodu.”

„Pole viga, lapsuke,” lausus rebane ja mõtles: „Ma

viin lapse eidele-taadile koju, ehk saan nende käest mõne kana.” Ja rääkis edasi. „Ole sa siin hästi vagusi, muidu hunti-karu kuulevad, tulevad ja murravad su ära! Mina jooksen sinu koju ja räägin, kus on pisike Pilleke. Ära nuta midagi. Ole aga, ilus laps, vait!”

Pillele meeldis rebase jutt, – ta vaikis. Rebane lippas aga eidele-taadile vastu, naeratas mahedasti ja rääkis: „Tere ka, pereisa! Tere ka, pereema! Miks te nii hilja marjul olete?”

„Ei me ole marjul, kulla vaderike! Meil kadus pisike Pilleke ära. Ega sina teda pole näinud?”

„Oeh, ei mina tea midagi, pole mu kõrv teda kuulnud ega silm näinud. Aga hunti-karu nägin küll!”

„Oh, kulla vaderike,” hakkas eit paluma, „sul kerged jalad ja teravad silmad, otsi läbi põõsapooled, vaata läbi vaarikud, käi läbi kuusikud, kuusikud ja männikud, ehk leiad meie lapse üles!” Ise oli hirmul hundi ja karu pärast.

Rebane vastas rahulikult: „Mis sa, mis sa, eideke, mis sa, mis sa, taadike, ülesleiu hinnaks lubad, jalavaevaks mulle paned?”

„Kana,” lausus taat.

Eit lõi taadile küünarnukiga pihta ja lausus: „Ega sa hull ole!”

„Ühest on vähe!” tingis rebane. „Otsige ise!” Pidi juba

metsa jooksmas, kui eit paluma: „Kuule, kulla vaderike, otsi lapsuke üles! Ei ole ühest kanast vähe: ta mul ilus rasvane! Tead, see kirju, suur kui kukk.”

Rebane tundis seda väga hästi, ütles „Olgu!” ja kadus metsa.

Jooksis siia, jooksis sinna – ja oli varsti tagasi.

„Kas leidsid?” küsisid vanad nagu ühest suust.

„Mis ma nüüd leidsin: pime natuke! Istub nagu keegi männi harude vahel. Saad sa nüüd pimedas aru, mis ta on, varese pesa või,” vigurdas rebane kavalasti.

„Eks tulge, vaadake ise!”

Läksid: rebane ees, eite-taati järel. Said männi juurde, eit vaatas üles – Pilleke!

Nüüd polnud rõõmul otsa ega aru. Pill tuli puu otsast maha ja eite-taati viisid tütre koju. Rebane käis järel, sest tema suu jooksis kana pärast vett.

Hunti-karu aga vihastasid, et nad säärasest ilusast suutäiest ilma jäid, ja mõtlesid, kuidas seda vanadele kätte maksta.

Rebane sai kirju kana ja oli oma kavalusega väga rahul.

Eite-taati aga õpetasid Pille, et ta mitte iialgi enam üksinda metsa ei läheks.

KARU JA HUNT MAKSAVAD TAADILE JA EIDELE KÄTTE

Läks aega mis läks: möödus suvi, saabus sügis, tuli talv, pikk ja külm. Eite-taati ootasid kevadet, aga see ei tulnud ega tulnud. Ütles eit taadile: „Kuule, vana, puud on otsas; pole enam kildugi paja alla panna ega halgugi ahju kütta ja leiba küpsetada. Mine metsa, too puid!”

Taat rakendas ruuna ree ette, pistis kirve vöö vahele ja sõitis metsast puid tooma.

Vaevalt oli ta metsa jõudnud, kui vastu tuli määratu suur karu, nagu pool heinasaadu. Hobune hakkas puristama ja püsti ajama. Karu aga lausus: „Tere, tere, pereisa, kuhu sa siis nüüd ruttad?” Ise vaatas altkulmu ilusa, rammusa ja rummulise ruuna peale.

„Puud lõppesid otsa, metsavahi-isand,” vastas vana ja võttis mütsilotu maha. „Ega keeldu pole?”

„Keelust ei maksa sedakorda küll kõnelda, aga ütle mulle, kes tegi su hobuse nii ilusaks rummuliseks?” küsis karu ega tihanud silmi hobuse pealt ära pöörata.

„Ikka ise!”

„Kas sa siis maalritööd ka oskad?” küsis karu uudishimulikult.

„Mina või? Oo, selle peale olen ma esimene meister: Mängla mõis on seest- ja väljastpoolt minu maalitud!”

„Tore vanamees,” lausus karu. „Kui sa sihuke osav mees oled, kas sa ei saaks mind ka rummuliseks maalida?”

„Küll ja küll! Nii, kuidas metsavahi-isand ise soovib!”

„Heake küll!” tellis karu edasi. „Meest sõnast, härga sarvist: maali mind ka rummuliseks! Aga seda ma ütlen: kui sa mind ei tee nii ilusaks, nagu on ruun, siis murran ma su hobuse ja söön ära!”

Taat kummardus metsaisanda ees maani ja sõnas: „Ma pean aga sinu enne kinni siduma: muidu hakkad ehk liigutama ja rikud kirjad ära!”

„Olgu,” lisas karu otsa. „Säh, käppa kui mända!”

Käed löödi kokku ja vanamees hakkas karu vana suure männi külge ohjadega kinni siduma. „Oota, oota sa, metsaisand,” mõtles vana, „küll ma sulle näitan, mis maalimine on! Katsun, kas sul kaob isu mu hobust silmitseda!” Taat tõmbas karu puu külge ohjadega nii kinni, et teisel hing rindu kinni jäi.

„Ä'ä-ä'ä hullu tee!” kurjustas karu. „Võta lahti, – ei ma taha ühti!”

„Pole sul viga!” naeris vana ja nõõris karu nõnda

kinni, et teine ei saanud niitsatadagi. Siis tegi lõkke üles, pani kirve sisse, ja kui see parajasti punetas, hakkas ta karu rummuliseks kõrvetama, et kasukas aga suitses!

Karu pistis möirgama ja rabeles viimases hädas mis kole! Ohjad rebenesid, ja siis pistis karu padrikusse, et lepad loogus!

„Head teed, metsaisand!” hüüdis vanataat põgenejale järele, raius puud valmis ja vedas koju.

Suvel hoidis eit metsa ääres lambaid. Kogu kari oli valge, ainult oinas must. Hundil oli eide peale süda täis ja ta ootas põõsa taga maas varitsedes parajat silmapilku, millal kõige paremale lambale selga karata.

Eit juhtus aga hunti nägema ja hakkas taplema: „Hust, häbematu! Kas saad minema! Mis sa vedeled seal kõhuli maas!”

„Ma pean enesega aru.”

„Mis aru?”

„Ma ei saa aru, kuidas üks lammas on enesele minu kasuka saanud,” sõnas hunt.

„Sinu kasuka? Hurjah, häbi ei ole sul niisugust nurjatut juttu ajada! Või sinu kasukas?!”

„Oi, perenaine, päris minu kasukas!” urises hunt, ja suu jooksis vett. „Selle peale võin ma vanduda! See on jah

minu must karvane kasukas, ja kui sa teda mulle heaga kätte ei anna, siis võtan ta lamba seljast kurjaga ära!”

Perenaine tahtis kisendama hakata, aga arvas, et teeb hundi veel vihasemaks.

Järsku tuli talle meelde: peremees oli hommikul hundi-raudad kriimsilma püüdmiseks lepikusse pannud.

„Kuule, va kallis Vösavillemike,” rääkis perenaine, „kas sa oled selles kindel ja võid tõesti vanduda?”

„Võin!” kisendas hunt.

„Noh, kui võid, siis lähme vandele,” kutsus perenaine. „Siin ligidal põõsastikus on vanne. Tule ja vannu!”

Hunt oli nõus.

Jõudnud raudade juurde, käskis perenaine: „Pane nüüd käpp siia peale ja vannu, et sinu kasukas on minu lamba seljas!”

Vaevalt oli hunt käpaga raudu puudutanud, kui need kokku plaksatasid – ja kriimsilm oli käppapidi lõksus.

Perenaine jooksis koju taadi järele, et see tuleks hundi ära tooma. Kui nad aga tagasi jõudsid, oli hunt kadunud: käputäis karvu lipendas veel raudade vahel.

Sülitas taat, pahandas eit, ja läksid kumbki oma tööle: eit lammaste karja, taat põllule.

